

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

Instituce pro trávení volného času mládeže do 18 let

Bc. Martin Košnar

© 2017 ČZU v Praze

Instituce pro trávení volného času mládeže do 18 let

Souhrn

Tato diplomová práce se zabývá institucemi pro trávení volného času mládeže do 18 let. Konkrétně se jedná o instituci Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže Plzeň, jejíž sídlo je situováno na území Městského obvodu 4 Plzeň. Práce je rozdělena do teoretické části a části výzkumné.

Teoretická část je zpracována na základě studia stěžejních děl odborné literatury a ostatních pramenů, které se týkají dané problematiky. V jednotlivých kapitolách jsou vymezeny pojmy volný čas, jeho základní funkce a dílčí aspekty ovlivňující způsob trávení volného času. Dále je v této části seznámení s historickými proměnami pohledu na fenomén volného času v souvislosti s vybranými filozofickými přístupy a historickým kontextem. V teoretické části jsou dále vymezeny pojmy pedagogika volného času, mládež, sociálně patologické jevy a rizikové chování mládeže. Závěr této části pojednává o institucích, které ovlivňují a zajišťují trávení volného času mládeže do 18 let, součástí je i základní přehled mapující působení volnočasových institucí na území Městského obvodu 4 Plzeň.

Praktická část práce se zabývá kvalitativním výzkumem vybrané instituce pracující s dětmi a mládeží. Výzkum je proveden institucionální analýzou dané organizace, s využitím přístupů Bronislawa Malinowského.

Cílem diplomové práce je ověření hypotézy, zda instituce plní svou funkci a poslání v systematické práci s mládeží. Závěrečná diskuze nabízí doporučená řešení, která by měla směřovat ke zkvalitnění činnosti instituce.

Klíčová slova: volný čas, výchova, mládež, volnočasové aktivity, organizace a trávení volného času, sociálně patologické jevy, prevence, pedagogika volného času, institucionální analýza, instituce volného času.

Cíl práce a metodika

Cíl práce

Cílem této diplomové práce je institucionální analýza vybrané instituce pro trávení volného času mládeže do osmnácti let, tedy zjištění, zda subjekt plní svou funkci a veřejné poslání. Jedná se o potvrzení, případně zamítnutí hypotézy, že instituce plní svou funkci

a veřejné poslání. V případě zjištění nedostatků, je cílem navržení dílčích opatření, která povedou k jejich odstranění, a tudíž ke zkvalitnění služeb vybrané organizace.

Metodika

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, na část teoretickou a část výzkumnou. Teoretická část je zpracována na základě studia odborné literatury.

V prvních kapitolách teoretické části práce vymezuje především základní odbornou terminologii, to spočívá v představení definic dílčích pojmů, např. volný čas, mládež, pedagogika volného času. Následně se práce zabývá oblastí organizací, které se zabývají ovlivňováním, činnostmi a aktivitami naplňující volný čas, tedy již zmíněnými institucemi volného času a strukturou těchto subjektů. Teoretická část ve svém závěru přináší zmapování působení těchto institucí ve vybrané lokalitě a metodické přístupy institucionální analýzy dle Bronislawa Malinowského, které jsou východiskem pro vypracování výzkumné části.

Výzkumná část se zabývá vybranou institucí volného času, konkrétně Salesiánským střediskem mládeže – dům dětí a mládeže Plzeň. K ověření hypotézy, že vybraná instituce plní své poslání, slouží data z kvalitativního výzkumu. Data pro zpracování výzkumné části jsou získána terénním šetřením, vlastním pozorováním otevřeného charakteru, sběrem a studiem dokumentů, rozhovorem s pracovníky, zejména pak s ředitelem střediska mládeže. Pozornost je postupně zaměřena na dílčí funkcionální oblasti, a to na prostory a materiálně technické zařízení instituce, aktivity střediska a zájmovou činnost, personální a finanční zabezpečení chodu a činností organizace a v neposlední řadě na systém vnitřních norem a předpisů.

V závěru práce v části diskuze přináším hodnocení výsledků výzkumu a doporučení, která mohou inspirovat a pomoci vedoucím pracovníkům organizace k odstranění určitých negativ, slabin v jejím působení a zároveň by tato doporučení měla vést k celkovému zkvalitnění chodu organizace, potažmo zefektivnění nabízeného portfolia služeb pro své klienty.

Úvod

Z dnešního pohledu je volný čas nedílnou součástí lidského života. Jedná se o dobu, která není jen místem odpočinku a regenerace sil, ale je také místem komplexního rozvoje lidské osobnosti a v určitém smyslu i hybatelem lidského pokroku. Zejména ve vztahu k plnohodnotnému a zdravému vývoji mladého člověka jsou kvalitní a vhodné způsoby náplně volného času nesmírně důležité. Jedná se o významný proces, který se na první pohled

nemusí jevit jako tak důležitý. Výchovně formativní proces je ve vztahu k volnému času ovlivněn řadou faktorů, např.: rodinou, školou, vrstevnickými skupinami, prostředím, věkem, a mnoha dalšími. Význam jednotlivých faktorů bude čtenáři této práce přiblížen v příslušných kapitolách.

V České republice je široké spektrum subjektů, které vstupují do volného času mládeže a zásadním způsobem ovlivňují způsoby jeho trávení. Z této množiny budou představeny např. školní družiny, školní kluby, střediska volného času a mnoho jiných školských zařízení. Své místo na „trhu“ volnočasových aktivit zaujímá celá řada neziskových organizací, ale také subjekty z komerční sféry, např. divadla, kina, kavárny, fitness centra apod.

Praktický rozměr práce je zajištěn prostřednictvím provedeného výzkumného šetření. Vybraná volnočasová instituce, Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže je podrobena institucionální analýze, dle přístupů B. Malinowského. Postupně jsou analyzovány vybrané funkcionální oblasti.

Zhodnocení výsledků a doporučení

Následující tabulka zobrazuje hodnocení jednotlivých zkoumaných oblastí. Celkového hodnocení subjektu bylo dosaženo prostřednictvím zprůměrování získaných hodnot pro příslušné kategorie. V závěrečné klasifikaci dosáhla instituce hodnoty 1,26. Tento výsledek lze považovat za nadstandardní a svědčí o vysoké úrovni nízkoprahového zařízení. Zjištěné nedostatky nejsou závažného charakteru a ve svém důsledku zásadním způsobem neohrožují naplňování poslání subjektu.

Tabulka 1: Celkové hodnocení Salesiánského střediska – DDM Plzeň

Analyzovaná oblast	Hodnocení
Prostory a zařízení	1,25
Aktivity a zájmová činnost	1,3
Ekonomické zabezpečení	1,5
Personální zajištění	1,25
Normy a vnitřní předpisy	1
Celkové hodnocení Salesiánského střediska – DDM Plzeň	1,26

Zdroj: vlastní zpracování

Jako drobný nedostatek lze zmínit stáří a opotřebením části nábytku, je nutno však dodat, že tento stav nemá vliv na funkci a využití dostupných prostor.

U odloučeného pracoviště (klub Vzducholod') lze při posuzování z určitého hlediska vnímat nedostatek. Tím je závislost na pronajímateli a nutnost placení pravidelného nájmu. Toto negativum je ovšem vyváženo lokací klubu, který byl záměrně zřízen v oblasti s větším výskytem sociálně vyloučených rodin. Koupě či vybudování vlastních trvalých prostor pro

odloučené by nebylo vhodné, důvodem je velká investiční náročnost a také to, že provozování klubu je silně závislé na poskytnutých dotacích, jejichž rozsah v dlouhodobém horizontu nelze predikovat. Jistým řešením mohou být jednání s Úřadem městského obvodu Plzeň 2 o poskytnutí vhodných prostor ve vlastnictví města. U takových prostor by bylo možné snížit náklady na pronájem. V současné době však takovéto prostory nejsou k dispozici.

Aktivity a činnosti subjektu byly hodnoceny známkou 1,3. Práce s dětmi a mladými lidmi je ve středisku na vysoké úrovni. Soubor nabízených aktivit a zájmových kroužků je velmi rozsáhlý a umožňuje seberealizaci klientů v mnoha oblastech. Ve značné míře jsou zájmové činnosti v podobě naplnění kapacit. O jejich navýšení subjekt usiluje pomocí spolupráce s dobrovolníky. Středisko pro své klienty nabízí i řadu sociálních služeb.

V definici svého poslání se instituce hlásí primárně k práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. Na základě rozhovorů s ředitelem střediska, panem Mgr. M. Bohatou, bych navrhl úzce zaměřenou spolupráci s vybranými základními školami. ZŠ Podmostní Plzeň a 16. ZŠ a MŠ Plzeň jsou školy s výrazně nadprůměrným výskytem žáků, kteří pocházejí ze sociálně vyloučeného prostředí. Tyto školy se nacházejí v samotném centru města. Spolupráce by mohla být realizována pomocí výchovného poradce příslušné školy nebo v navázání komunikace s jednotlivými pedagogy. Ti by mohli vybraným žákům nabídnout služby střediska (např. bezplatné doučování, program Vstup do světa práce) a kontaktovat samotnou organizaci. Spolupráce by mohla být realizována také v podobě, kdy škola poskytne k využití, např. pro doučování, své prostory a středisko by za účelem doučování poskytlo své dobrovolníky. Tímto způsobem by subjekt mohl navázat komunikaci s potenciálními klienty, kteří by jinak do střediska nezavítali. Myslím si, že tato spolupráce by mohla být přínosem pro všechny zúčastněné strany.

Salesiánská kongregace pořádá mnoho sportovních turnajů pro členy jednotlivých zařízení. Také v Plzni je velký důraz kladen na aktivní způsoby trávení volného času a sport všeobecně. Svou nabídku by vedení střediska mohlo rozšířit o „atletickou olympiádu“, ta by mohla být určena pro klienty střediska, dokonce i pro členy ostatních salesiánských zařízení. Jednalo by se o prostor pro setkávání a výměnu zkušeností jak účastníků, tak i výchovných pracovníků. Tato akce by mohla být realizována na území MO 4, konkrétně ve sportovním areálu 22. ZŠ Plzeň. Zázemí školy je vybaveno velkým atletickým oválem s běžeckými drahami, dále prostory pro vrch koulí, skok do dálky a do výšky, běžeckou rovinkou pro sprint na 60 a 100 m. V době čekání na výkon sportovní aktivity by účastníci mohli využít hřiště na basketbal, fotbal či betonový pingpongový stůl. Termín konání takové akce by připadal na víkend, případně i období letních prázdnin. V této době je totiž hřiště zcela

přístupné veřejnosti. Z ekonomického hlediska by pronájem nepředstavoval náklady. Část nákladů spojených s touto akcí by bylo možné hradit prostředky získaných z dotačních programů MO 4. Nabízí se např. Dotační program v oblasti bezpečnosti a prevence kriminality (v letošním roce již uplynula doba, ve které lze v tomto programu žádat prostředky, Dotační program mikrogranty pro rok 2017 (v aktuálním období je nutno podat žádost o udělení dotace do 05. 04. 2017, na tuto žádost by středisko mohlo získat až 10 000,- Kč).

V ekonomickém zabezpečení dosáhla instituce hodnocení 1,5. Toto hodnocení by se v souvislosti se záporným hospodářským výsledkem z poledního sledovaného období mohlo jevit jako příliš shovívavé, avšak ve spojitosti s výsledky z předchozích let se dosažená ztráta nejeví jako významné riziko dalšího fungování organizace. Kladným rysem financování je dostatečná diverzifikace zdrojů. Samozřejmě, že nejvýznamnější zdroj příjmů jsou dotace z veřejných rozpočtů. Kladně lze nárůst objemu financí získaných z těchto rozpočtů, ale také z vlastní činnosti a sponzorských darů. Tento nárůst souvisí i s nárůstem výdajů na straně druhé, kdy jsou zdroje alokovány na zajištění služeb střediska.

Subjekt využívá k získávání zdrojů veškeré dostupné cesty. Jistým způsobem, jak dosáhnout snížení nákladů, by byla výše nastíněná změna prostor klubu Vzducholod'. Cesta zvyšování plateb za zájmové kroužky či pronájmy svých prostor je v podstatě nemyslitelná, došlo by tak k omezení dostupnosti pro nízkopříjmové klienty.

Středisko se může zamyslet nad umístěním reklamní plochy na objektu. Boční část budovy nabízí velkou plochu, která je z blízké komunikace dobře viditelná, navíc se jedná o lokalitu s poměrně frekventovaným silničním provozem. Možnost využití tohoto zdroje financování je ale značně omezena duchovním a morálním charakterem instituce.

Funkcionální oblast personálního zajištění dosáhla hodnocení 1,25. Celkový počet pracovníků organizace je na úrovni, která v dostatečné míře zajišťuje chod střediska a nabízené služby. Personální zabezpečení má drobný nedostatek, tím je absence dalšího pracovníka v klubu Vzducholod', který by umožnil v krizových situacích, jako je čerpání dovolené nebo nemoc, zajistit celé spektrum služeb bez provozních komplikací. Pedagogická i sociální práce je zajištěna pracovníky, kteří splňují zákonné požadavky na kvalifikaci. Na chodu organizace se podílejí interní i externí zaměstnanci. Na personálním zajištění aktivit se velkou měrou účastní také dobrovolníci, často přátelé salesiánského sdružení a bývalí klienti. Specifickým lidským zdrojem je pak obětavá a nezištná práce ze strany členů salesiánské komunity.

Poslední hodnocenou oblastí jsou normy a vnitřní předpisy, které upravují fungování organizace. Tento faktor je hodnocen známkou 1. Dostupnost dokumentace a všeobecně informací pro veřejnost je zajištěna vhodným způsobem, v prostorách budovy i na internetových stránkách organizace (např. Vnitřní řád, Školní vzdělávací program).

Během analýzy jednotlivých funkcionálních oblastí byly zjištěny pouze drobné nedostatky, které nemají zásadní vliv na fungování instituce. Na základě mého výzkumného šetření, lze přijmout hypotézu, tedy potvrdit její platnost, že Salesiánské středisko – dům dětí a mládeže Plzeň plní svou funkci a veřejné poslání.

Závěr

V diplomové práci jsem se zabýval problematikou institucí pro trávení volného času mládeže do 18 let v Městském obvodu 4 Plzeň. V praktické části práce jsem zaměřil na Salesiánské středisko mládeže – DDM Plzeň, jehož zřizovatelem je Salesiánská provincie Praha. Cílem této práce bylo ověřit, zda vybraná instituce ovlivňující volný čas mládeže plní své poslání. Na základě provedeného kvalitativního výzkumu, jsem mohl přijmout hypotézu, a tedy potvrdit, že instituce plní své poslání.

Teoretická část práce přináší pojednání o postavení volného času v historických souvislostech a jeho významu v současné době. Dále zde byly vymezeny pojmy jako mládež a funkce volného času. Popsán byl i specifický vztah pedagogických disciplín k výchově a volnému času mládeže. Velký prostor byl věnován na rozbor faktorů, které ovlivňují možnosti trávení volného času mládeže. Závěrečná pasáž teoretické části byla vyhrazena pro zmapování organizací, které zajišťují volný čas mládeže na území MO 4 Plzeň.

V žádné oblasti prováděné analýzy jsem neshledal nedostatky závažného charakteru, které by přímo ohrožovaly chod organizace. U méně závažných nedostatků jsem navrhl opatření, která by měla vést k jejich odstranění. Pro celkové zkvalitnění služeb a náplně poslání jsem navrhl především program cílené spolupráce se základními školami, u kterých je většinový podíl žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí. Jako učitel na jedné ze zmíněných škol vnímám tento projekt jako realizovatelný a přínosný pro všechny zúčastněné strany. Druhé konkrétní opatření spočívá v pořádání „atletické olympiády“ pro klienty střediska. Náklady spojené s konáním této akce mohou být hrazeny z uvedených dotačních programů MO 4 Plzeň.

Na základě provedené analýzy této instituce mohu definovat salesiánské středisko jako podnětné prostředí, které kvalitně a významnou měrou vstupuje do formativního procesu mladého člověka.

Seznam použitých zdrojů – vybrané bibliografické citace

BAKALÁŘ, Eduard. *Umění odpočívat*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1978, 216 s.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 3. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 384 s. CNB000030162.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 97880-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času. 2., přeprac. vyd.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. 127 s. ISBN 978-80-7290-471-6.

KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Vyd. 1 Brno: Paido, 2011, 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.

PÁVKOVÁ, Jiřina, HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, HRDLIČKOVÁ, Vlasta, PAVLÍKOVÁ, Alena. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. Vyd. 1. Praha: Petrklič, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, Petr, SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce*. Vyd. 1. Praha: Svoboda servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. Vyd. 2. doplň. Brno: Print – Typia, 2001. 176 s. ISBN 80-86384-00-4.